

ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВАСИЛЬЄВА О.А.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Методичні рекомендації до практичних занять

Ізмаїл-2013

Рекомендовані до друку на засіданні Вченої ради педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 5 від 26 березня 2013 р.)

Васильєва Ольга Анатоліївна

Психологічна служба в системі освіти: Методичні рекомендації. – Ізмаїл, 2013.- 37 с.

Рецензенти:

Терещук Раїса Кирилівна – зав.кафедри загальної та практичної психології,
кандидат психологічних наук, доцент

Улятовська Євгенія Анатоліївна – к.п.н., доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки

Передмова

Методичні рекомендації спеціально розроблені для майбутніх практичних психологів в системі освіти.

Дані методичні рекомендації дозволяють студентам узагальнити теоретичні та практичні знання з різних психологічних дисциплін, навчитися використовувати їх на практиці з метою ефективної організації психологічної служби в школі. Зміст методичних рекомендацій з «Психологічної служби в системі освіти» складається з трьох модулів. В першому розділі «Стратегія психологічної служби освіти та основні напрямки роботи практичного психолога» розглядаються теоретичні основи організації психологічної служби: її предмет, завдання, структура, орієнтовні моделі та основні напрямки діяльності. В другому та третьому - «Технологія роботи психолога з різними віковими групами учнів» та «Технологія роботи психолога з сім'ями учнів та педагогічним колективом» аналізується практична робота психолога з різними клієнтами школи: її напрямки, підходи та методи реалізації.

У методичних рекомендаціях робиться акцент на технологічних аспектах діяльності психолога в системі освіти. Такий підхід є можливим на основі поєднання теоретичної інформації зі самостійною підготовкою студентів зі спеціально розроблених питань.

Методичні рекомендації передбачають формування у студентів **знань** про:

- теоретичні основи організації психологічної служби, її предмет, мету, завдання та структуру;
- вимоги до особистості психолога як суб'єкта психологічної служби та організації його роботи;
- орієнтовні моделі психологічної служби в освітніх закладах;
- основні напрямки діяльності психолога в системі освіти: психодіагностику, психокорекцію, психологічну консультацію, профілактичну роботу;
- роботу психолога з дітьми різного віку, їх проблематику, діагностику та засоби корекції;
- методику роботи психолога з сім'ями учнів різного віку;
- психологічну роботу з педагогічним колективом.

На основі цих знань у студентів повинні бути сформовані наступні **уміння**:

- планувати діяльність психологічної служби в школі;

- працювати з документацією психологічної служби;
- виконувати свою роботу відповідно до етичного кодексу психолога;
- презентувати роботу психологічної служби та себе;
- відбирати та використовувати у своїй практиці спеціальні вправи та ігри для реалізації певних завдань психологічної корекції;
- виявляти якості та вміння педагога, які вимагають корекції, розвитку, та підвищувати психологічну ефективність педагогів.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивід.	сам.роб.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Предмет, завдання та структура психологічної служби	10	2	2			6
Тема 2. Особистість психолога як суб'єкта психологічної служби та організація його роботи	10	2	2			6
Тема 3. Модель діяльності психологічної служби в системі освіти	10	2	2			6
Тема 4. Основні напрямки діяльності психолога в системі освіти України	10	2	2			6
Разом за змістовим модулем 1.	40	8	8			24
Змістовий модуль 2. Технологія роботи психолога з різними віковими групами учнів						
Тема 5. Робота психолога з дітьми дошкільного віку.	7	2	2			3
Тема 6. Робота психолога з дітьми молодшого шкільного віку.	7	2	2			3
Тема 7. Психологічна робота з учнями підліткового віку.	7	2	2			3

Тема 8. Психологічна робота з учнями раннього юнацького віку.	5	2				3
Разом за змістовим модулем 2.	26	8	6			12
Змістовий модуль 3. Змістовний модуль 3. Технологія роботи психолога з сім'ями учнів та педагогічним колективом.						
Тема 9. Методика роботи психолога з сім'ями учнів різного віку.	12	2				10
Тема 10. Методика роботи психолога з педагогічним колективом	12	2	2			8
Разом за модулем 3	24	4	2		2	18
Модуль 2.						
ІНДЗ	10	-	-	-		-
Усього годин	90	20	16			54

Теми лекцій.

Змістовний модуль 1. Стратегія психологічної служби освіти та основні напрямки роботи практичного психолога

Тема 1 Предмет, завдання та структура психологічної служби

Поняття про психологічну службу. Предмет, мета та завдання психологічної служби системи освіти України. Основні види діяльності психологічної служби. Рівні функціонування психологічної служби системи освіти України. Структура та управління психологічною службою. Зміст діяльності психологічної служби. Фінансування діяльності психологічної служби.

Тема 2. Особистість психолога як суб'єкта психологічної служби та організація його роботи

Вимоги до особистості практичного психолога: психограма професії психолога, система особистісних якостей, навичок та вмінь, необхідних психологові, принципи та правила роботи психолога. Професійна самоідентифікація психолога. Рівні підготовки практичних психологів. Організаційні аспекти діяльності психолога: орієнтовний план роботи психологічної служби в системі освіти, документація психологічної служби, кабінет психолога в закладах освіти.

Тема 3. Модель діяльності психологічної служби в системі освіти

Структура психологічної служби в системі освіти. Статус психолога в системі освіти. Орієнтовна модель діяльності психологічної служби в освітніх закладах. Зміст роботи шкільної психологічної служби.

Тема 4. Основні напрямки діяльності психолога в системі освіти України

Психодіагностика як основа професійної діяльності психолога. Завдання та процедура шкільної психодіагностики. Основні фактори ризику в різних вікових групах учнів. Психолого-педагогічна корекція як напрям діяльності психологічної служби в школі. Принципи психокорекційної діяльності психолога. Характеристика основних форм психокорекційної роботи. Психологічна консультація як напрям роботи психологічної служби. Профілактична робота психологічної служби. Просвітницька робота психологічної служби.

Змістовний модуль 2. Технологія роботи психолога з різними віковими групами учнів

Тема 5-6.Робота психолога з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Психологічний супровід природного розвитку дітей дошкільного віку. Зовнішні прояви ефективності та характерні риси афективних дій дітей дошкільного віку, їх корекція. Корекція міжособистісної взаємодії в групах дитячого садку. Сутність та критерії готовності дитини до школи. Проблема мотивації учіння в молодшому шкільному віці. Шкільна дезадаптація молодших школярів як вид роботи психологічної служби в початковій школі.

Тема 7-8.Психологічна робота з учнями підліткового та раннього юнацького віку

Акцентуації характеру як вид роботи психолога з підлітками. Профілактика виникнення негативних звичок, впровадження здорового способу життя у підлітків. Проблеми міжособистісного спілкування у підлітковому віці. Криза підліткового віку як проблема психологічної роботи в школі. Профорієнтаційна робота зі старшокласниками. Проблеми міжособистісної взаємодії юнацтва (конфлікти, лідерство). Психологічна підтримка процесу становлення особистісної ідентичності як вид діяльності психологічної служби в школі. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці.

Змістовний модуль 3. Технологія роботи психолога з сім'ями учнів та педагогічним колективом.

Тема 9.Методика роботи психолога з сім'ями учнів різного віку.

Основні концепції психологічної роботи з батьками. Моделі психологічної допомоги батькам учнів. Діагностичні засоби вивчення особливостей сімейного виховання учнів. Форми психологічної роботи з батьками

Тема 10. Методика роботи психолога з педагогічним колективом.

Психологічні особливості педагогічного колективу. Психологічний портрет педагога: позитивні та негативні аспекти. Якості особистості педагога, що вимагають психологічної корекції. Індивідуальний стиль діяльності педагога: психологічна допомога у становленні та корекції.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, завдання та структура психологічної служби	2
2	Особистість психолога як суб'єкта психологічної служби та організація його роботи	2
3	Модель діяльності психологічної служби в системі освіти	2
4	Основні напрямки діяльності психолога в системі освіти України	2
5	Робота психолога з дітьми дошкільного віку	2
6	Робота психолога з дітьми молодшого шкільного віку	2
7	Психологічна робота з учнями підліткового та раннього юнацького віку	2
8	Методика роботи психолога з педагогічним колективом	2
Разом		16

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, завдання та структура психологічної служби	6
2	Особистість психолога як суб'єкта психологічної служби та організація його роботи	6
3	Модель діяльності психологічної служби в системі освіти	6
4	Основні напрямки діяльності психолога в системі освіти України	6
5	Робота психолога з дітьми дошкільного віку	3
6	Робота психолога з дітьми молодшого шкільного віку	3
7	Психологічна робота з учнями підліткового та раннього юнацького віку	6
8	Методика роботи психолога з педагогічним колективом	8
9	Методика роботи психолога з сім'ями учнів різного віку	10
Разом		54

Плани практичних занять

Змістовний модуль 1. Стратегія психологічної служби освіти та основні напрямки роботи практичного психолога

Тема 1 Предмет, завдання та структура психологічної служби

План заняття

1. Призначення психологічної служби України, її мета та завдання.
2. Нове положення про психологічну службу системи освіти України.
3. Основні види діяльності психологічної служби та рівні її функціонування.
4. Структура та зміст психологічної служби в системі освіти.

Теми доповідей та рефератів

- Досвід функціонування психологічних служб у зарубіжних країнах.
- Організаційно-методичні принципи психологічної служби організації (підприємства).
- Положення про психологічну службу організацій (підприємства).
- Історія становлення і розвитку психологічної системи освіти

Теми для самостійної роботи

- Взаємодія науки і практики в психологічній службі освіти.
- Співвідношення вікового і індивідуального розвитку у дітей і школярів.
- Особливості психологічного здоров'я дітей на різних вікових етапах.
- Сполучення загальних і спеціальних задач психологічної служби в закладах освіти різного типу (наприклад, в дитячому садку, школі, ліцеї, коледжі, інтернаті для дітей, позбавлених піклування батьків, та ін..).
- Національна система соціально-психологічної служби (НССПС): визначення, мета, завдання, структура, історія становлення.
- Єдина інформаційна система психологічної служби (ЄІСПС): визначення, мета, структура, функції.

Завдання для контролю і самоконтролю

Підготуйтеся до письмових відповідей на такі питання:

1. Продовжить думку: «У нашій країні психологічна служба системи освіти являє собою єдину систему, яка складається з трьох основних ланок...
2. В залежності від адміністративної підлеглості і організаційної структури психологічна служба може мати різний статус:

3. Головна мета діяльності психологічної служби системи освіти у нашій країні...
4. Конкретні завдання, які спроможні розв'язувати практичні психологи, працюючи в школі:
5. Базовими принципами організації психологічної служби є
6. Діяльність психологічної служби системи освіти реалізується у трьох основних напрямках, уточніть яких.

Література:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. – Екатеринбург:Деловая книга, 1998.-368 с.
2. Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. – М., 1998. – 293 с.
3. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. – М.:Академия, 1995. – 160 с.
4. Нове положення про психологічну службу системи освіти України//Практична психологія та соціальна робота.- 2000.-№ «.-С.35-38.

Додаткова

- 1.Пашнев Б.К. Психологическая служба:какой ей быть в школе//Практична психологія і соціальна робота. – 1998.- № 8.-С.29-31.
- 2.Матвеева М.П. Організація роботи шкільного психолога. – К., 2001. –198 с.
Див. Додаток А.

Тема 2.Особистість психолога як суб'єкта психологічної служби та організація його роботи

План заняття

1. Модель діяльності шкільного психолога.
2. Загальні вимоги до організації робочого місця психолога.
3. Етичний кодекс психолога та його принципи.
4. Планування діяльності психологічної служби школи.
5. Практичний психолог як професіонал і особистість.

Теми доповідей та рефератів

- Специфіка роботи психолога в залежності від типу дитячого закладу.
- Професійна етика практичного психолога.
- Проблеми взаємодії психолога з представниками суміжних професій: юристом, лікарем, соціальним робітником.
- Психологічна допомога сім'ї у вихованні дитини.
- Психологічні особливості педагогіки співробітництва.
- Взаємодія психолога з педагогами, батьками, адміністрацією дитячих закладів.
- Проблема взаємодії психолога з педагогом у ситуації спільної діяльності.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Положення про кабінет практичного психолога в закладах освіти.
 2. Головні етичні принципи роботи індивідуального консультанта.
 3. Основні етичні принципи роботи групового консультанта.
 4. Проблема взаємодії психолога з педагогом у ситуації спільної діяльності.
- Див. Додаток А,Б,В.

Завдання для контролю і самоконтролю

1. Розкрийте вимоги до особистості практичного психолога.
2. Охарактеризуйте документацію практичного психолога.
3. Опишіть початок роботи практичного психолога в освітньому закладі.
4. Кому підкоряється і з ким працює психолог?
5. Розкрийте вимоги до особистості практичного психолога.

Література:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998.-368 с.
2. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. – М., 1995.- 222 с.
3. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования: Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. – М.: Юрайт-М, 2001.- 448 с.
4. Основи практичної психології: Підручник/В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.-К.: Либідь, 1999.- 423 с.

Додаткова

1. Матвеева М.П. Організація роботи шкільного психолога. – К., 2001. – 198 с.
 2. Митина О.В. Психологические особенности внутриличностных противоречий учителя// Вопросы психологии.- 1998. - № 3. – С.3-16.
- Див.Додаток Б, В,Г,Д.

Тема 3. Модель діяльності психологічної служби в системі освіти

План заняття

1. Орієнтовна модель діяльності психологічної служби в освітніх закладах.
2. Зміст роботи психологічної служби в школі.
3. Основні форми роботи практичного психолога в школі.
4. Проблема адаптації психолога-початківця.

Теми доповідей та рефератів

- Психологічна лекція як вид роботи шкільного психолога.
- Принципи розробки та проведення педагогічних консиліумів.
- Зміст роботи психолога в початковій, середній, старшій школі.
- Соціально-педагогічний тренінг як одна з найефективніших форм роботи практичного психолога.

Теми для самостійної роботи

- Статуси практичного психолога в системі освіти.

- Авторські моделі психологічної служби.
- Психолог, якого очікує школа. Позиції шкільного психолога, їх аналіз.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

- Методика розробки та викладання уроків психології в школі (план-конспект одного уроку). Розробити план уроку для факультативних занять (за вибором).
- Підготувати лекцію для факультативних занять (тема за вибором).

Література:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. – Екатеринбург:Деловая книга, 1998.-С.56-57.
2. Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. – М., 1998. – 293 с.
3. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. – М.:Академия, 1995. – 160 с.
4. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. – М., 1995.- 222 с.
- 5.Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования:Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. – М.:Юрайт-М,2001.- 448 с.
6. Основи практичної психології:Підручник/В.Панок,Т.Титаренко,Н.Чепелева та ін..-К.:Либідь,1999.- 423 с.

Додаткова

1. Андреева А.Д., Данилова Е.Е. Преподавание психологии в современной школе//Вопросы психологии.-1999.-№ 2.- С.122-124.
2. Битянова М.Р.Школьный психолог: идея психолого-педагогического сопровождения//Директор школы.-1997.-№ 3.-С.4-12.
3. Захаров В.П., Хрящева Н.Ю. Социально-педагогический тренинг:Учеб.пособ.-Л.:Изд-во ЛГУ,1989.- 360 с.
4. Книга для батьків.Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі»/За аг.ред. Т.Ф,Алексєєнко.-К.:Наук. Світ, 2006. -496 с.

Тема 4. Основні напрямки діяльності психолога в системі освіти України

План заняття

1. Психодіагностика як напрям діяльності шкільного психолога.
2. Проблематика психолого-педагогічної корекції в школі.
3. Специфіка психологічного консультування як напряму роботи шкільної психологічної служби.

4. Призначення профілактичної та просвітницької роботи шкільної психологічної служби.

Теми доповідей та рефератів

- Основні види роботи практичного психолога та їх взаємодія.
- Індивідуальне та групове консультування.
- Критерії ефективності практичної роботи психодіагноста.
- Проблема ефективності психологічної корекції в роботі практичного психолога.
- Проблеми застосування даних психодіагностики в педагогічній та соціальній практиці.
- Методологічні основи організації психологічної корекції.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

- Завдання психологічного консультування, що вирішуються на різних його етапах.
- Основні методичні підходи до психологічного консультування.
- Вимоги до методів, що використовуються в практичній психології.
- Завдання психопрофілактичної роботи і способи її здійснення.

Завдання для контролю і самоконтролю

1. Розкрийте професійно етичні принципи діагностичної роботи.
2. Опишіть особливості просвітницької роботи з вчителями.
3. Опишіть особливості просвітницької роботи з батьками.
4. Розкрийте форми психопрофілактичної та просвітницької роботи.
5. Охарактеризуйте види, форми психокорекційної роботи.

Література:

- 1.Абрамова Г.С. Практическая психология. – Екатеринбург: Деловая книга, 1998.- С 56, С.135-136, С.181.
- 2.Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. – М., 1995.- 222 с.
3. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования: Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. – М.:Юрайт-М,2001.- 448 с.
4. Основи практичної психології: Підручник/В.Панок,Т.Титаренко,Н.Чепелева та ін..-К.:Либідь,1999.- 423 с.
- 5.Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб.пособ:В 2 кн.- М.,1998. – 480 с.
- 6.Руководство практического психолога. Психологические программы развития личности в подростковом и старшем школьном возрасте/Под ред. И.В.Дубровиной. – М.,1995. – 221 с.

Додаткова

- 1.Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі»/За заг ред. Т.Ф.Алексеевко. – К.:Наук.Світ, 2006.-496 с.

2. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм як технологічні компоненти професійної діяльності практичного психолога // Психологія: Зб. наук. пр. – В. 1. – К.: НПУ, 2000. – С. 204-212.

3. Професійна діагностика/упорядник Т. Гончаренко.-К.: Ред. загальнопед. газ.-2004.- 120 с.

4. Семиченко В.А. Психологія общения.-К.: Магістр, 1997.-180с.

Змістовний модуль 2. Технологія роботи психолога з різними віковими групами учнів

Тема 5. Робота психолога з дітьми дошкільного віку.

План заняття

1. Зміст роботи психолога з вихованцями дошкільного закладу.
2. Основні напрямки роботи психолога з дітьми старшого дошкільного віку.
3. Дошкільники групи «ризик».
4. Діагностика психологічної готовності до школи.

Теми доповідей та рефератів

- Емоційні порушення в дитячому садочку та їх психологічна корекція.
- Вимірювання і засоби зменшення дитячої імпульсивності в дошкільному віці.
- Виявлення і корекція нечесної поведінки.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

- Критерії оцінки відхилень в поведінці дітей дошкільного віку.
- Основні види порушень поведінки дітей та їх корекція.
- Психогімнастика як один з ефективних методів розвитку рухової довільності дітей дошкільного віку (підготовка сценарію одного заняття з психогімнастики).
- Діти з синдромом дефіциту уваги (гіперактивні), методи корекції їх поведінки.

Завдання для контролю і самоконтролю

1. Розкрийте напрями діяльності психолога дошкільного закладу.
2. В чому полягає зміст роботи психолога з вихованцями?
3. Опишіть критерії психологічної готовності дитини до вступу у дитячий садок.
4. Розкрийте показники психологічної незрілості дитини, яка вступає до школи.
5. Яка мета діагностики дитини до навчання в школі?
6. Опишіть особливості корекційної і розвиваючої роботи з дітьми дошкільного віку.

Література:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. - Екатеринбург: Деловая книга, 1998. - 368 с.
2. Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. - М., 1998.- 293 с.
3. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. - М.: Академия, 1995.- 160 с.
4. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. - М., 1995.- 222 с.
5. Дубровина И.В. Руководство практического психолога: Психическое здоровье детей и подростков. - М., 2000. - 160 с.

Додаткова:

1. Андрющенко Т.Ю., Карабекова Н.В. Коррекция психологического развития младших школьников на начальном этапе обучения // Вопросы психологии. — 1993. - № 1. - С. 47-53.
2. Ануфриев А.Ф., Кастромина С.Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. - М.: Ось-89, 1998. - 224 с.
3. Битянова Н.Р. Школьный психолог: идея психолого-педагогического сопровождения // Директор школы. — 1997. - №3. - С. 4—12.
4. Маркова А.К., Лидере А.Г., Яковлева Е.Л. Диагностика и коррекция умственного развития в школьном и дошкольном возрасте. - Петрозаводск, 1992.- 131 с.

Тема 6. Работа психолога з дітьми молодшого шкільного віку.

План заняття

1. Загальна характеристика психічного розвитку молодшого шкільного віку.
2. Основні проблеми молодшого шкільного віку.
3. Діагностика та корекція шкільної дезадаптації в учнів молодшого шкільного віку.

Теми доповідей та рефератів

- Казкотерапія як один з методів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми молодшого шкільного віку.
 - Психотехнічні прийоми визначення і подолання замкненості у молодших школярів.
 - Психологічна допомога невпевненим дітям молодшого шкільного віку.
 - Розвиток емоційної сфери молодших школярів.
 - Робота з обдарованими дітьми в початковій школі.

Питання , що виносяться на самостійне опрацювання

- Корекційна допомога дітям із труднощами у навчанні.
- Діти з синдромом дефіциту уваги (гіперактивні), методи корекції поведінки.
- Причини виникнення страхів та їх корекція (підготовка одного заняття з корекції страхів молодших школярів).
- Психологічні проблеми невстигання молодших школярів.
- Труднощі молодших школярів в оволодінні основними учбовими навичками (письмо, читання, рахунок).

Завдання для контролю і самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку.
2. Назвіть основні проблеми молодшого шкільного віку.
3. Які основні цілі та завдання стоять перед психологічною службою початкової школи?
4. Який зміст роботи шкільного психолога у зв'язку зі вступом дітей до школи?
5. У чому полягає сутність роботи в період адаптації до школи?
6. Які основні напрями роботи з невстигаючими учнями?
7. У чому зміст роботи психолога з батьками?
8. Чим характеризується робота шкільного психолога у зв'язку з переходом від молодшого шкільного віку до підліткового?

Література

- 1.Абрамова Г.С.Практическая психология.–Екатеринбург:Деловая книга,1998.- С.344.
- 2.Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. – М.,1998.– 293с.
- 3.Дубровина И.В. Руководство практического психолога. – М.:Академия, 1995. – 160 с.

Додаткова

1. Карпенко З.С.Експресивна психотехніка для дітей.-К.:НПЦ Перспектива,1997.-96 с.(С.30,С.36-37,С.42,С.56,С.61,С.67,С.72).
2. Психокоррекционная и развивающая работа с детьми:Учеб.пособ.:В 2 кн.- М,1998.-480 с.
3. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога:Учеб.пособ.:В 2 кн.- М.,1998. – 480 с.
4. Руководство практического психолога.Готовность к школе:развивающие программы/под ред.И.В.Дубровиной.-М.,1995.-128 с.

5. Гильбух З.В.,Коробко С.Л.,Андрющенко Л.Л.Методика распределения первоклассников по классам различных типов.-Киев,1998.
6. Коцур Н. Роль школи в охороні психічного здоров'я учнів//Початкова школа.-1997.-№ 3.
7. Колесіна Т.Є.Психолого-педагогічна діагностика відхилень у поведінці учнів//Початкова школа.-1992.-№ 12.
8. «Педагогическая карта» как метод изучения младших школьников//Готовность к школе:Руководство практического психолога.-Москва,1995.

Тема 7.Психологічна робота з учнями підліткового та раннього юнацького віку.

План заняття

1. Психологічна робота з подолання комунікативних проблем підлітків.
2. Проблема внутрішніх конфліктів підлітків: діагностика та психологічна допомога.
3. Профорієнтаційна діяльність психолога.
- 4.Проблема акцентуації характеру підлітків та засоби їх корекції.
- 5.Становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці: сутність, психологічні особливості, діагностика і корекція.

Теми доповідей та рефератів

- Тренінг навичок спілкування для підлітків.
- Психологічна допомога підліткам у пізнанні власного «Я».
- Підготовка старшокласників до сімейного життя як вид роботи шкільного психолога.
- Психологічний супровід процесу осмислення старшокласниками власного життя.
- Програма факультативу з психології для старшокласників.
- Активізуючі методики у профорієнтаційній роботі.
- Психологічна допомога підліткам-інвалідам.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

- Методики профорієнтаційної роботи зі старшокласниками.
- Пропагування здорового способу життя та профілактика негативних звичок як види роботи шкільного психолога.
- Тренінг особистісного зростання, його завдання, структура та методи (підготовка сценарію одного заняття).
- Групова психотерапія підлітків при акцентуаціях характеру (підготовка 2-3 психокрекційних вправ на кожний тип акцентуації).

Література:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. - Екатеринбург: Деловая книга, 1998. - 368 с.
2. Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. -М., 1998.- 293 с.
3. Дубровина И.В. Руководство практического психолога. - М.: Академия, 1995.- 160 с.
4. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. - М., 1995.- 222 с.
5. Дубровина И.В. Руководство практического психолога: Психическое здоровье детей и подростков. - М., 2000. - 160 с.
6. Нове положення про психологічну службу системи освіти України // Практична психологія та соціальна робота. - 2000. - № 2.- С 35-38.
7. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования: Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. - М.: Юрайт-М, 2001. - 448 с.

Додаткова:

1. Андреева А.Д., Данилова Е.Е. Преподавание психологии в современной школе // Вопросы психологии. -1999. -№2. - С. 122-124.
2. Балл Г.А. Понятие адаптации и ее значение для психологии личности // Вопросы психологии. - 1989. - № 1. - С. 92-100.
3. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие. - М.: Ось-89, 1999. - 176 с.
4. Дерябо С.Д., Левин В. А. Гроссмейстер общения. - Луганск:Глобус, 1998.- 186 с.
5. Подмазін С.І.,Сібіль О.І. Як допомогти підлітку з важким характером. – К.:НПЦ Перспектива, 1996. – 160 с.
6. Эйдемиллер Э.Г.,Юстицкис В.В, Психология и психотерапия семьи. – СПб.:Питер, 1999. – С.578-584.

Змістовний модуль 3. Технологія роботи психолога з педагогічним колективом.

Тема 8.Методика роботи психолога з педагогічним колективом

План заняття

- 1.Психологічні особливості педагогічного колективу та проблематика психологічної роботи з ним.
- 2.Психологічний портрет педагога.
- 3.Педагогічні конфлікти: сутність, профілактика та методи їх вимірювання.

Теми доповідей та рефератів

- Психологічний портрет педагога в аспекті психологічної допомоги.
- Тренінг педагогічного спілкування.
- Методи само актуалізації педагога.
- Особистісна та професійна ідентичність педагога.
- Принципи продуктивної взаємодії психолога та педагога.
- Аналіз конкретних видів роботи педагога з дітьми.
- Психологічні аспекти педагогічної експертизи професійної компетентності педагога.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Психологічні методи підвищення професійної ефективності педагога.
2. Психолог та педагогічна експертиза професійної компетентності педагогів.
3. Методи психологічної допомоги педагогу у вирішенні проблеми психічної саморегуляції та особистісного зростання.

Література

1. Антонова Н.В. Личностная идентичность современного педагога, особенности его общения // Вопросы психологии. - 1997. - № 6. - С.23-30.
2. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие. - М.: Ось-89, 1999. - 176 с. .
3. Дерябо С.Д., Левин В. А. Гроссмейстер общения. - Луганск:Глобус, 1998.- 186 с.
4. Кривцова СВ., Мухаматулина Е.А. Тренинг: навыки конструктивного взаимодействия с подростками. - М.: Генезис, 1997. -191с.

Додаткова

1. Митина О.В. Психологические особенности внутриличностных противоречий учителя // Вопросы психологии. - 1998. -№3.-С. 3-16.

2. Нельсон-Джоунс В. Теория и практика консультирования. -СПб.: Питер, 2000. - 464 с.
 3. Цзен Н.В., Пахомов Ю.В. Психотренинг: игры и упражнения. -М.: Физкультура и спорт, 1998. - 272 с.
- Яценко Т.С. Активна соціально-психологічна підготовка учителя к общению с учащимися.-К,1993.-78 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Основна

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. - Екатеринбург: Деловая книга, 1998. - 368 с.
- 2.Бабур Н. Перші кроки молодого психолога// Психолог №37-38 (181-182), 2005, жовтень.
- 3.Битянова М.Р. Организация психологической службы в школе. -М., 1998.- 293 с.
- 4.Дубровина И.В. Руководство практического психолога. - М.: Академия, 1995.- 160 с.
- 5.Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України/ Упоряд. Панок В.Г., Цушко І.І., Обуховська А.Г.- К.:Ніка-Центр, 2006. -224 с.
- 6.Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. - М., 1995.- 222 с.
- 7.Дубровина И.В. Руководство практического психолога: Психическое здоровье детей и подростков. - М., 2000. - 160 с.
- 8.Нове положення про психологічну службу системи освіти України // Практична психологія та соціальна робота. - 2000. - № 2.- С 35-38.
- 9.Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования: Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. - М.: Юрайт-М, 2001. - 448 с.
- 10.Основи практичної психології: Підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. - К.: Либідь, 1999. - 423 с
- 11.Психокоррекционная и развивающая работа с детьми: Учеб. пособ. / Под ред. И.В. Дубровиной. - М.: Академия, 1998. -160 с.
- 12.Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособ.: В 2 кн. - М., 1998. - 480 с.
- 13.Руководство практического психолога. Готовность к школе: развивающие программы / Под ред. И.В. Дубровиной. - М., 1995.-128 с.
- 14.Руководство практического психолога. Психологические программы развития личности в подростковом и старшем школьном возрасте / Под ред. И.В. Дубровиной. - М., 1995. - 221 с.
- 15Професія соціальний працівник/Упоряд. О. Главник, За заг. Ред. К. Шендеровський, І. Ткач. – К.:Главник,2006. – С.112
- 16.Романовська Д. Технології вивчення ефективності діяльності психолога// Психолог №11 (203), 2006, березень.

Додаткова

17. Андреева А.Д., Данилова Е.Е. Преподавание психологии в современной школе // Вопросы психологии. -1999. -№2. - С. 122-124.
18. Андрющенко Т.Ю., Карабекова Н.В. Коррекция психологического развития младших школьников на начальном этапе обучения // Вопросы психологии. — 1993. - № 1. - С. 47-53.
19. Антонова Н.В. Личностная идентичность современного педагога, особенности его общения // Вопросы психологии. - 1997. - № 6. - С.23-30.
20. Ануфриев А.Ф., Кастромина С.Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. - М.: Ось-89, 1998. - 224 с.
21. Балл Г.А. Понятие адаптации и ее значение для психологии личности // Вопросы психологии. - 1989. - № 1. - С. 92-100.
22. Битянова Н.Р. Школьный психолог: идея психолого-педагогического сопровождения // Директор школы. — 1997. - №3. - С. 4—12.
23. Бучельников В. Організація виховної та соціально-психологічної служби в органах СБУ // Виховна робота в СБУ: 36. наук, прак. матеріалів. - К., 1998. - 254 с.
24. Буянов М.И. Беседы о детской психиатрии. - М.: Просвещение, 1986.-208 с.
25. Бютнер К. Жить с агрессивными детьми. - М.: Педагогика, 1991.-144 с.
26. Варга А.Я. Психологическая коррекция нарушений общения младших школьников // Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. -М., 1989.-141 с.
27. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники: Учебное пособие. - М.: Ось-89, 1999. - 176 с.
28. Венгер Л.А., Венгер А.Л. Готов ли ваш ребенок к школе.- М., 1997.-143 с.
29. Гинзбург М.Р., Копеел Л.В. Некоторые аспекты личностного самоопределения учащихся старших классов // Психологические средства выявления особенностей личностного развития подростков и юношества. - М., 1990. - С. 104-114.
30. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. - М.: Образование, 1996. - 160 с.
31. Дерябо С.Д., Левин В. А. Гроссмейстер общения.-Луганск:Глобус,1998.-186 с.
32. Десятникова Ю.М. Психологическое состояние старшеклассников при изменении социального окружения // Вопросы психологии. - 1995. - № 5. - С. 18-22.
33. Кононенко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). - К., 1998. -111с.
34. Кривцова СВ., Мухаматулина Е.А. Тренинг: навыки конструктивного взаимодействия с подростками. - М.: Генезис, 1997. -191с.
35. Кузикова СБ. Психологическая программа коррекции и развития личности в подростковом возрасте. - Сумы, 1998. -35 с.
36. Лебидинский В.В., Никольская О.С. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. - М.: Изд-во Московского университета, 1990. - 123 с.
37. Локалова Н.П. Как помочь слабоуспевающему школьнику. -М., 1995.-46 с.

38. Максимова Н.Ю. Воспитательная работа с социально дезадаптированными школьниками. Метод, рекомендации. - К., 1997. -136 с.
39. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології: Навч. посібн. - К.: Перун, 1996. - 464 с.
40. Макшанов СИ., Хрящева Н.Ю., Сидоренко Е.В. Психогимнастика в тренинге. - СПб., 1993. - 203 с.
41. Маркова А.К., Лидере А.Г., Яковлева Е.Л. Диагностика и коррекция умственного развития в школьном и дошкольном возрасте. - Петрозаводск, 1992.- 131 с.
42. Матвеева М.П. Організація роботи шкільного психолога. - К., 2001.-198 с.
43. Митина О.В. Психологические особенности внутриличностных противоречий учителя // Вопросы психологии. - 1998. -№3.-С. 3-16.
44. Нельсон-Джоунс В. Теория и практика консультирования. -СПб.: Питер, 2000. - 464 с.
45. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. -М.: Сфера, 1996.-240 с.
46. Овчарова Р.В. Социально-педагогическая запущенность в детском возрасте. – М.,1995. – 232 с.
47. Подмазін С.І., Сібіль О.І. Як допомогти підлітку з важким характером. – К.:НПЦ Перспектива, 1996. – 160 с.
48. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии / Под ред. М.К. Тулушкиной. - СПб.: Дидактика плюс, 1998.-352 с.
49. Раттер М. Помощь трудным детям. — М., 1987. - 144 с.
50. Романов А. Направленная игротерапия агрессивности у детей. - М., 2001.- 98 с.
51. Рудестам К. Групповая психотерапия. - СПб.: Питер Ком, 1998. -384 с.
52. Самоукина Н.В. Активизация школьников в профессиональном самоопределении // Вопросы психологии. - 1997. - № 3.-С. 22-31.
53. Самоукина Н.В. Игры в школе и дома: психотехнические упражнения и коррекционные программы. - М.: Новая школа, 1993. -144 с.
54. Семиченко В.А. Психология общения. - К.: Магистр, 1997. -180 с.
55. Синягина Н.Ю. Психолого-педагогическая коррекция детско-родительских отношений. - М., 2001. - 56 с.
56. Славина Л.С. Индивидуальный подход к неуспевающим и недисциплинированным учащимся. - М., 1961.- 144 с.
57. Смит М. Тренинг уверенности в себе: Пер. с англ. - СПб.: Комплект, 1995.- 244 с.
58. Снайдер Ди. Курс выживания для подростков. - М.: Горизонт, 1995. -245 с.
59. Тихоненко В.А. Позиция личности в ситуации конфликта и суицидальное поведение // Российский психиатрический журнал. - 1998. -№ 3. - С. 21-24.
60. Учбова діяльність молодшого школяра: діагностика і корекція неблагополучностей // За ред. Ю.З. Гільбуха. - К., 1994. - 93 с
61. Хухлаева О.В. Лесенка радости. - М.: Совершенство, 1998. -80 с.

62. Цзен Н.В., Пахомов Ю.В. Психотренинг: игры и упражнения. -М.: Физкультура и спорт, 1998. - 272 с.
- 63.Эйдемиллер Э.Г.,Юстицкис В.В, Психология и психотерапия семьи. – СПб.:Питер, 1999. – 656 с.
- 64.Яценко Т.С. Активная соціально-психологическая підготовка учителя к общению с учащимися.-К,1993.-78 с.

Інформаційні ресурси:

www.hbuv.gov.ua

<http://www.ipe.poltava.ua/>

[www/rambook.ru](http://www.rambook.ru)

[www/urss.ru](http://www.urss.ru)

<http://psyua.com.ua/page/zakon.php>

<http://vk.com/psymagazine>

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказ Міністра освіти України № 127

ЗАРЕЄСТРОВАНО

в Міністерстві юстиції України

30 грудня 1999 р. за № 922 / 4215/.

Положення про психологічну службу системи освіти України

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Психологічна служба (далі — служба) в структурі освіти є складовою частиною державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості.

1.2. Служба забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку дитини, мотивів її поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання, сприяє виконанню освітніх і вікових завдань навчальних закладів.

1.3. Психологічна служба у своїй діяльності керується Конституцією України, Декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, законом України «Про освіту», чинним законодавством України та цим Положенням.

1.4. Діяльність служби в системі освіти України забезпечується практичними психологами (соціальними педагогами), які мають вищу спеціальну освіту. За своїм статусом працівники служби належать до педагогічних працівників і, відповідно до чинного законодавства, користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них.

1.5. Психологічна служба тісно співпрацює з органами охорони здоров'я, соціального захисту, сім'ї та молоді, внутрішніх справ, іншими зацікавленими відомствами, а також із громадськими і благодійними організаціями.

1.6. Це Положення регламентує загальну структуру та функції психологічної служби в системі освіти України в цілому і є основою для діяльності наявної мережі служби управлінь та відділів освіти державних адміністрацій.

1.7. Посади практичних психологів (соціальних педагогів) уводяться в штати дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів за рішеннями районних (міських) відділів освіти, управлінь (комітетів) професійно-технічної освіти за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат навчальних закладів, згідно з нормативами чисельності практичних психологів (соціальних педагогів) підрозділів системи освіти (додаток).

2. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

2.1. Завдання психологічної служби системи освіти України полягають:

у сприянні повноцінному особистісному та інтелектуальному розвитку дітей на кожному віковому етапі, у створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;

у забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічного вивчення; у профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку дитини.

2.2. Основними видами діяльності психологічної служби є: діагностика — психологічне обстеження дітей і підлітків, їхніх груп та колективів, моніторинг змісту і умов індивідуального розвитку дітей та учнівської молоді, визначення причин, що ускладнюють їх розвиток та навчання;

корекція — здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку та поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;

реабілітація — надання психолого-педагогічної допомоги дітям, підліткам, молоді, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо), з метою адаптації до умов навчання і життєдіяльності;

профілактика — своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобіганні конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі тощо;

прогностика — розробка, апробація і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямків індивідуального розвитку дитини, складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп, міжгрупових взаємин та освітньої ситуації у регіоні.

2.3. Психологічна служба системи освіти України функціонує на трьох рівнях:

науковому, на якому вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості дитини з метою розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань в умовах сучасної школи;

прикладному, на якому здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання, включаючи розробку навчальних програм, підручників, професійну підготовку і підвищення кваліфікації фахівців;

практичному, на якому забезпечує безпосередню роботу психологів, соціальних педагогів у навчальних закладах.

2.4. Діяльність психологічної служби включає такі головні напрямки:

консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання та виховання дітей і підлітків, допомога органам державного управління у плаїгу ванні освітньої діяльності;

просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури в навчальних закладах та сім'ї;

превентивне виховання (через засоби масової інформації, в ході вивчення шкільних предметів в рамках навчальних програм або як окремий предмет), метою якого є формування в учнів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист від психічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДу і злочинності серед неповнолітніх.

3. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ

3.1. Психологічна служба в системі освіти України складається з трьох основних ланок:

Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи; обласних, районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи або головних психологів районних (міських) методичних кабінетів;

практичних психологів, соціальних педагогів, які працюють у навчальних закладах.

3.2. Науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти України здійснює Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який створюється Міністерством освіти України та АПН України і діє на підставі Статуту.

3.3. Обласні центри практичної психології і соціальної роботи створюються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій і методично підпорядковуються Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

3.4. Центри можуть функціонувати як структурні підрозділи інститутів удосконалення вчителів або як юридичні особи.

3.5. Районні (міські) центри практичної психології та соціальної роботи створюються районними (міськими) відділами освіти та методично підпорядковуються обласним центрам.

Центри можуть функціонувати як структурні підрозділи методичних кабінетів або як юридичні особи.

Районні і міські центри створюються при наявності у навчальних закладах освіти району (міста) від 20 тис. і більше дітей віком до 18 років.

Якщо чисельність дітей, які відвідують дошкільні заклади або навчаються в загальноосвітніх школах району (міста), менша, то у методичному кабінеті вводиться посада головного психолога.

Відділи освіти таких районів на паритетних засадах можуть створювати міжрайонні центри практичної психології і соціальної роботи.

3.6. Атестація практичних психологів (соціальних педагогів) проводиться атестаційними комісіями, що створюються при районних (міських) центрах та методичних кабінетах, для встановлення (підтвердження) їх кваліфікаційних категорій згідно з Положенням про атестацію педагогічних працівників, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 20.08.93 № 310 і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02.12.93 за № 176.

3.7. Обласним, районним (міським) центрам в установленому порядку затверджується штатний розпис згідно з нормативами чисельності практичних психологів (соціальних педагогів).

3.8. Обласні, районні (міські) центри здійснюють свою діяльність відповідно до Положення або Статуту, якщо вони є юридичними особами.

4. ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи є головною організацією психологічної служби системи освіти України. Він здійснює організаційні, координаційні та науково-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної роботи.

До числа його повноважень належить:

- науково-методичне забезпечення психологічної служби системи освіти;
- участь в експертизі діяльності, ліцензуванні державних і недержавних навчальних закладів та підрозділів психологічної служби системи освіти;
- здійсненні психометричного нагляду, забезпечення діяльності психометричної комісії, організація соціально-психологічної експертизи методів, методик, новацій у галузі освіти;
- дотримання державних вимог до змісту діяльності психологічної служби, координація науково-прикладних досліджень та методичних розробок.

4.2. Центри практичної психології і соціальної роботи (головний психолог) є основними організаційно-методичними структурами психологічної служби освіти в області, районі (місті). Вони здійснюють організаційні, координувальні та навчально-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної роботи.

Обласні, районні (міські) центри (головні психологи):

- забезпечують діяльність психологічної служби освіти регіону згідно з державними вимогами;
- надають методичну інформаційну підтримку практичним психологам, соціальним педагогам;
- беруть участь в організації підвищення кваліфікації спеціалістів служби, їх атестації та професійному зростанні, кадровому забезпеченні служби, сертифікації фахівців;

організують діяльність методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів; координують науково-дослідні, практичні дослідження за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби;

беруть участь в оцінці, прогнозуванні та формуванні освітньої політики в регіоні;

впроваджують досягнення психологічної науки та передового досвіду.

Центри практичної психології і соціальної роботи (головні психологи) організують діяльність «Телефонів довіри», кабінетів корекції кризових станів, психологічних (сімейних) консультацій, профільних консультпунктів, реабілітаційних центрів залежно від соціально-психологічних потреб регіону.

4.3. Практичний психолог навчального закладу:

бере участь у здійсненні освітньої, виховної роботи спрямованої на забезпечення всебічного особистісного розвитку дитини і учнівської молоді, збереження їх повноцінного психічного здоров'я;

проводить психолого-педагогічну діагностику готовності дитини до навчання в період її переходу з однієї вікової групи до іншої, допомагає у виборі навчального закладу згідно з рівнем психічного розвитку дитини:

розробляє та впроваджує розвивальні, корекційні програми навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальних, статевих, вікових особливостей різних категорій дітей;

сприяє відбору підлітками професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готує учнів до свідомого життя;

здійснює превентивне виховання, профілактику злочинності, алкоголізму і наркоманії, інших узалежнень і шкідливих звичок серед підлітків;

проводить психологічну експертизу і психолого-педагогічну корекцію девіантної поведінки неповнолітніх;

формує психологічну культуру вихованців, учнів, педагогів, батьків, консультує з питань психології, її практичного використання в організації навчально-виховного процесу.

4.4. Посада практичного психолога вводиться в дошкільних закладах (у т.ч. компенсувального типу), загальноосвітніх школах та школах-інтернатах усіх типів, професійно-технічних училищах згідно з нормативами.

5. Соціальний педагог навчального закладу:

здійснює посередництво між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організовує їх взаємодію з метою створення умов для всебічного розвитку дітей та підлітків;

сприяє участі вихованців у науковій, технічній, художній творчості, спортивній, суспільно корисній діяльності, виявленню задатків, обдарувань, розкриттю здібностей, талантів, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнівської молоді;

залучає до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої, творчої роботи різні установи, громадські організації, творчі спілки, окремих громадян;

впливає на подолання особистісних, міжособистісних, внутрішніх конфліктів, надає потрібну консультативну психолого-педагогічну допомогу дітям і підліткам, групам соціального ризику, дітям, які потребують піклування, тощо.

4.6. Соціальний педагог зараховується у загальноосвітні школи, школи-інтернати для дітей, які потребують особливих умов виховання, професійно-технічні училища згідно з нормативами. Соціальні педагоги зараховуються у ці навчальні заклади на вакантні посади практичних психологів.

4.7. Працівник психологічної служби повинен:

керуватися Етичним кодексом психолога;

дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність дитини, захищати її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

будувати свою діяльність на основі доброзичливості, довіри у тісному співробітництві з усіма учасниками педагогічного процесу;

пропагувати здоровий спосіб життя, підвищувати рівень психологічних знань педагогічних працівників і батьків;

зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностики або корекційної роботи, якщо це може завдати шкоди дитині чи її оточенню;

постійно підвищувати свій професійний рівень, запобігати випадкам здійснення психодіагностичної, розвивально-корекційної, консультативно-методичної роботи особами, які не мають відповідної фахової підготовки або права на таку діяльність;

знати програмно-методичні матеріали і документи щодо обсягу, рівня знань, розвитку дітей, вимоги державних стандартів до забезпечення навчально-виховного процесу, основні напрямки і перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

4.8. Тривалість робочого тижня практичного психолога (соціального педагога) — 40 год. Із них 20 год. відводиться для роботи у навчальному закладі (індивідуальна і групова психодіагностика, консультування учнів, батьків, вчителів, корекційно-розвивальна робота тощо) і 20 год. — на підготовку до проведення соціально-психологічних заходів (занять, тренінгів, ділових ігор), обробку результатів досліджень, оформлення висновків тощо).

5. ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1. Фінансування діяльності Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи здійснюється Міністерством освіти України та Академією педагогічних наук України згідно з установам договором.

5.2. Фінансування діяльності обласних центрів здійснюється Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

5.3. Фінансування діяльності районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи (головних психологів) здійснюється районними (міськими) відділами освіти.

5.4. Оплата праці практичних психологів (соціальних педагогів), працівників центрів, головних психологів здійснюється згідно з чинним законодавством.

5.5. Працівникам психологічної служби закладів освіти виділяється окреме приміщення для проведення діагностичної, консультативної, розвивальної і корекційної роботи.

**НОРМАТИВИ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ; ПРАЦІВНИКІВ
ЦЕНТРІВ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ПРАКТИЧНИХ
ПСИХОЛОГІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩ,
ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ ШКІЛ І-ІІІ СТУПЕНІВ¹**

Додаток до пункту 1.7. Положення про психологічну службу системи освіти України

Чисельність практичних психологів (соціальних і педагогів) дошкільних закладів коміюенсувального типу, спеціальних загальне освітніх шкіл та шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку, шкіл (ПТУ) соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей, які потребують соціальної допомоги, — І ставка на навчальний заклад. Ставка заробітної плати практичних психологів в спеціальних загальноосвітніх школах і школах-інтернатах для дітей, які потребують фізичного або розумового розвитку, виплачується як за 20 годин педагогічної роботи на тиждень.

Додаток В

**ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПСИХОЛОГІЧНИЙ КАБІНЕТ ДОШКІЛЬНИХ,
ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ ТА ІНШИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі навчальних закладів) — це спеціально обладнане приміщення для здійснення професійної діяльності практичного психолога (соціального педагога).

1.2. У кабінеті забезпечується своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей та учнів, мотивів їхньої поведінки та діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей. Кабінет діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку і саморозвитку дітей та учнів, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

1.3. Робота в психологічному кабінеті здійснюється відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05. 1999 р. № 127 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 30. 12.1999 р. за № 922/4215), із змінами і доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 439 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 09.07.2001 р. за №570/5761), у тісному взаємозв'язку з іншими навчальними кабінетами, з використанням технічних засобів, методичного, довідкового та роздаткового матеріалу.

1.4. Навчальний заклад забезпечує організаційні, фінансові та матеріальні умови, необхідні для функціонування психологічного кабінету. Приміщення, обладнання, майно кабінету утримується навчальним закладом на безстроковому користуванні та оперативному управлінні.

1.5. У психологічному кабінеті можуть надаватися користувачам додаткові платні послуги згідно із законодавством України.

1.6. Це Положення є обов'язковим для навчальних закладів незалежно від форм власності і визначає загальні вимоги щодо розташування, обладнання, оформлення психологічного кабінету та ведення документації.

1.7. Діяльність у психологічному кабінеті регламентується законами України, іншими законодавчими актами, нормативно-правовими документами психологічної служби системи освіти України, затвердженими в установленому порядку навчальними програмами і планами, а також цим Положенням.

2. ПРИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КАБІNETУ ТА ВИМОГИ ДО ЙОГО ОФОРМЛЕННЯ

Психологічний кабінет займає два приміщення: робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) та навчальний психологічний кабінет.

2.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) призначений для проведення індивідуальної психодіагностичної, корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи; індивідуальної консультативної роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками, а також для підготовки до занять, тренінгів, виступів; обробки результатів психологічних обстежень та оформлення висновків та рекомендацій. Під робочий кабінет відводиться кімната площею не менше 12 кв.м у зручному для відвідувачів місці. На входних дверях вивішується табличка «Практичний психолог» («Соціальний педагог»), на видному місці — графік роботи, затверджений керівником навчального закладу.

2.2. Навчальний психологічний кабінет призначений для проведення занять з дітьми та учнями (навчальні курси, факультативні заняття, психологічні гуртки, практикуми, тренінги); групової діагностичної, розвивальної та психокорекційної роботи з учнями (дітьми), психологічної просвіти педагогічних працівників, батьків; систематичного підвищення рівня психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу. Навчальний психологічний кабінет розміщується поруч із робочим кабінетом практичного психолога (соціального педагога). На входних дверях вивішується табличка «Навчальний психологічний кабінет».

2.3. Оформлення психологічного кабінету має відповідати рекомендованим санітарно-гігієнічним, технічним нормам (освітленості, температури, вологості, швидкості руху повітря) та естетичним вимогам.

Психологічний кабінет влаштовують у приміщеннях з достатнім природним та штучним освітленням, звуковою ізоляцією, необхідною кількістю розеток. Кімнати мають забезпечувати психотерапевтичний ефект. Підвищенню комфортності сприяють кімнатні рослини, акваріуми, зображення природи тощо.

Для кращого розсіювання та відбиття світла стелю рекомендується фарбувати у білий колір.

Якщо вікна у приміщенні виходять на сонячний бік, то стіни краще фарбувати у холодні кольори: блакитний, зеленкуватий, салатний. Для приміщень з вікнами, орієнтованими на північ, північний захід, північний схід більше підходять кольори теплої гами: жовтуватий, світло-оранжевий, кремовий.

Підлога, незалежно від матеріалу, з якого вона зроблена, має бути темнішою, ніж стіни.

Приміщення слід обладнувати з урахуванням вимог сучасного дизайну. При оформленні психологічного кабінету рекомендується створення колірно-світлової композиції з урахуванням психофізіологічного ефекту кольорів.

3. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ОСНАЩЕННЯ

3.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) рекомендується укомплектувати:

— меблями: письмовий та журнальний стіл, стільці, 2-3крісла, шафи секційні для зберігання книжок, навчально-методичних матеріалів, додатково-інформаційної документації, архіву тощо;

— сейфом для зберігання обліково-статистичної документації та документації для службового використання, аудіо-відео касет, дискет тощо;

— килимами для підлоги та пілососом для їх чищення;

— оргтехнікою: комп'ютером, принтером, ліцензованим програмним забезпеченням, сканером, ксероксом, телевізором, диктофоном, аудіо- та відеотехнікою з достатньою кількістю касет, діагностичними засобами, проекційною апаратурою та засобами для її використання (екран, зашторювання, пульт дистанційного управління та ін.), кольорово-освітлювальною системою, освіжувачем та іонізатором повітря, засобами зв'язку тощо;

— канцелярським приладдям: папером (білим та кольоровим) формату А4, блокнотом А3, фліп-чартом, маркерами, фломастерами. матеріалами для творчих занять (клей, пластилін, фарби, іграшки та ін.) тощо.

3.2. Робочі місця учнів (дітей) і практичного психолога (соціального педагога) обладнуються відповідно до вимог наукової організації праці, ергономіки з дотриманням правил техніки безпеки, з урахуванням специфіки діяльності кабінету: психодіагностична робота, вики навчальних курсів, психологічна просвіта учасників навчального процесу. Робочі місця (учнів) дітей — столи, які зручно переміщувати по кабінету, шафи, пересувні полиці і напівполиці; психологічні тренінги, практикуми, розвантаження, психотерапія. Приміщення устатковується 10—15 м'якими кріслами з високими підголовниками і вмонтованими в них гніздами для підключення індивідуальних навушників, килимом для підлоги, природно декоративними елементами (рослини, акваріуми, фонтани) тощо.

Навчальний психологічний кабінет багатoproфіль ня може обладнуватися й іншим устаткуванням, залежно від специфіки діяльності та функціонального призначення.

3.3. Психологічний кабінет забезпечується комплектами підручників, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, іатверджених навчальних програм, фахових періодичних (журнали «Практична психологія та соціальна робота», «Журнал для батьків», «Обдарована дитина» та ін.), тестових методик, бланків, допоміжних матеріалів.

3.4. Облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету навчальних закладів здійснюється в установленому порядку.

4. МАТЕРІАЛИ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ КАБІNETУ

Матеріали та документація психологічного кабінету поділяються за категоріями:

Нормативно-правова.

Навчально-методична.

Довідково-інформаційна.

Обліково-статистична.

Для службового використання.

4.1. До нормативно-правових документів належать закони України, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, накази, розпорядження, Положення Міністерства освіти і науки України, управлінь (відділів) освіти і науки місцевих державних адміністрацій щодо діяльності психологічної служби системи освіти України.

4.2. До навчально-методичних матеріалів належать підручники, навчально-методичні посібники, збірники методичних рекомендацій, навчальні програми (плани), фахові періодичні видання тощо.

4.3. До довідково-інформаційних матеріалів належать матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, нарад, тематичні проспекти (буклети), доповіді, виступи на педрадах, навчально-тематичні плани роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками тощо.

4.4. До обліково-статистичних документів належать: облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету, плани роботи практичного психолога (соціального педагога) на рік (місяць), форми статистичної звітності встановленого зразка тощо.

4.5. До матеріалів для службового користування належать: індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування, журнали індивідуальних консультацій, протоколи корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи, матеріали психолого-педагогічних консиліумів, тексти (ключі) тестових методик, опитувальники, анкети, бланки відповідей тощо.

Доступ до обліково-статистичних документів та документів для службового користування регулюється завідувачем психологічним кабінетом відповідно до положень Етичного кодексу психолога (за винятком офіційних звернень правоохоронних і судових органів).

Крім того, в психологічному кабінеті має бути така інформація.

—список телефонів (адреси) місцевих спеціалізованих центрів, служб, консультацій медико-психологічного профілю;

—телефони (адреси) районного (міського), обласного центрів практичної психології і соціальної роботи (методистів-психологів).

5. ЗАВІДУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИМ КАБІНЕТОМ

Завідування психологічним кабінетом покладається керівником навчального закладу на практичного психолога (соціального педагога).

5.1. Завідувач кабінетом несе відповідальність за зміст роботи психологічного кабінету, планування діяльності та ведення документації, зберігання та правильне використання обладнання та інших матеріальних цінностей.

5.2. До обов'язків завідувача психологічним кабінетом входить: систематичне поповнення та вдосконалення навчально-матеріальної бази кабінету, забезпечення роботи технічних засобів, дотримання правил санітарії та гігієни, протипожежної безпеки і поводження з електричними приладами.

5.3. За завідування психологічним кабінетом здійснюється доплата згідно із законодавством України.

КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСАДИ ПСИХОЛОГА

Посадові обов'язки. Вивчає вплив психологічних, економічних і організаційних факторів виробництва на трудову діяльність працівників підприємства, організації, установи з метою розробки заходів з покращення їх умов праці і підвищення ефективності роботи. Виконує роботу з укладання проектів планів і програм соціального розвитку, визначення психологічних факторів, які чинять вплив на працюючих. Проводить спільно з фізіологом дослідження індивідуальних якостей працюючих, особливостей трудової діяльності робітників і службовців різних професій і спеціальностей, а також пов'язані з професійним відбором, перевіркою психологічних умов праці, виявом інтересів і схильностей, задоволеністю працею. Бере участь в експериментах з визначення впливу умов праці на психіку робітника. Аналізує трудові процеси і психологічні стани робітника під час роботи. Спільно з соціологом та іншими спеціалістами бере участь у визначенні задач соціального розвитку. Здійснює вибір найактуальніших питань і проблем, які вимагають розв'язання (плинність кадрів, порушення трудової дисципліни, малоефективна праця), визначає шляхи усунення причин, які їх викликають. Розробляє професіограми і детальні психологічні характеристики професій робочих і посад службовців, які визначаються впливом виробничого середовища на нервово-психічну напругу працюючого, дає рекомендації відносно умов оптимального використання особистих трудових можливостей людини з врахуванням перспективи розвитку її професійних здібностей. Бере участь у реалізації заходів з виробничої і професійної адаптації молодих робітників і спеціалістів. Готує рекомендації і пропозиції з впровадження результатів психологічного дослідження в практику, а також заходи з конкретних напрямків удосконалення управління соціальним розвитком, які сприяють організації оптимальних трудових процесів, встановленню раціональних режимів праці і відпочинку, покращенню морально-психологічного клімату, умов праці і підвищення працездатності людини, здійснює контроль за їх виконанням. Аналізує причини плинності кадрів, їх підбір та розстановку, виходячи з вимог організації праці і управління виробництвом, розробляє пропозиції з забезпечення стабільності кадрів, прийняття необхідних заходів з адаптації працівників. Бере участь у формуванні трудових колективів, у проектуванні систем організації праці (організації робочого часу, раціоналізації робочих місць) з врахуванням психологічних факторів і ергономічних вимог. Консультує керівників підприємств, установ, організацій з соціально-психологічних проблем управління виробництвом і соціальним розвитком колективу, а також робітників, які займаються кадровими і трудовими питаннями.

Повинен знати: постанови, розпорядження, накази, інші керівні і нормативні документи, які відносяться до питань практичної психології; психологію праці і управління, інженерну і соціальну психологію; методи вивчення психологічних особливостей трудової діяльності робітників; технічні засоби, які застосовуються при вивченні умов праці; передовий вітчизняний і зарубіжний досвід роботи психологів; основні технології виробництва; основи

економіки, організації виробництва, праці і управління; основи профорієнтаційної роботи; законодавство про працю; правила внутрішнього трудового розпорядку; правила і норми охорони праці.

Вимоги до кваліфікації:

Психолог 1 категорії: вища професійна (психологічна) освіта і стаж роботи на посаді психолога 2 категорії не менше 3-х років.

Психолог 2 категорії: вища професійна (психологічна) освіта і стаж роботи на посаді психолога не менше 3-х років.

Психолог: вища професійна (психологічна) освіта без вимог до стажу роботи.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

На I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в м. Києві прийнято Етичний кодекс психолога. Цей нормативний акт є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної діяльності психологів України, здійснюваної залежно від спеціалізації та сфери їх інтересів.

Даний Кодекс являє собою сукупність етичних норм, правил поведінки, то склалися у психологічному співтоваристві й регулюють його життєдіяльність. Об'єктом досліджень і впливу психологів є внутрішній світ особистості, тому їхні контакти з іншими людьми повинні бути теплими, доброзичливими, цілющими.

Етичний кодекс сприяє більш успішному здійсненню психологами своєї професійної діяльності. Зокрема, шкільним і вузівським психологам допомагає у підвищенні ефективності навчання і виховання учнів та студентів; психологам у галузі охорони здоров'я — у виконанні функцій, пов'язаних з профілактикою захворювань, лікуванням, реабілітацією пацієнтів; психологам у сфері державного управління у психологічному забезпеченні загального і галузевого управління.

Заснована Товариством психологів України Комісія з етики проводить роботу, спрямовану на правильне тлумачення психологами Етичного кодексу, здійснює контроль за його додержанням, забезпечує формування у психологів сприйняття цього Кодексу як зобов'язання перед громадськістю, як одного з важливих чинного законодавства.

1. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.

1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

1.3. Психологи повинні утримуватися від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканості особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, у тому числі і тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.

1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу. 2.1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції. У разі неспосильності завдання психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині, яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт з професіоналами, що можуть надати адекватну допомогу. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України. У тих випадках, коли психологічні методики лише проходять випробування (з дозволу контрольних органів Товариства), психологи, проводячи експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевіраних методів і технічних пристроїв або про свій недостатній рівень оволодіння ними.

2.2. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або містить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої, матеріальної вигоди недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик, а психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.

2.3. Психолог прагне до адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості і визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання обов'язків) можуть бути показником професійної непридатності і мають якомога швидше коригуватись та розв'язуватись психологом.

3. ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА

3.1. Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими психічними розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм; обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво. Психологи утримуються від непотрібних лікувань клієнта.

3.2. Психологи, вступаючи у контакт з особами, для яких він є обов'язково-примусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці навколишніх або самого клієнта.

3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них. 3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються про терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста.

Відповідальність з психолога знімається, якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта на себе.

3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення і залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У тих випадках, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзаменувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом в іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.

3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведенню діагностичної, консультаційної і корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не повинно бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього.

3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам, піклувальникам) реальний стан справ.

3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог повинен чітко і однозначно формулювати висновок, так щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.

3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті (висновку) психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня, що відзначається цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, вказуватися межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів — постійний чи тимчасовий.

3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваному про поставлений діагноз і методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані; він не може приховувати від людини, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати цей обов'язок незалежно від посадової субординації.

4. КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності у всьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей, і психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу.

Конфіденційності можна не додержуватись, якщо клієнт просить або згоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.

4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис на магнітну стрічку і відеоплівку, фотографування і занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюються лише за згодою учасників.

4.3. Психолог зобов'язаний оберегти професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності імені клієнта (наприклад, під час навчання, в публікаціях). Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані; на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.

4.4. Документація роботи психологів повинна вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має виключатися доступ сторонніх осіб. У тих же випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта і попередити про міру відповідальності за недодержання конфіденційності.

4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясовує, чи потрібно зберігати матеріали (також і інформацію, занесену до комп'ютера). В разі погребі психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.

4.6. Психолог інформує клієнтів про правила додержання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.

4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває, суті і призначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам)

5. ЕТИЧНІ ПРАВИЛА ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов: визначення об'єкта дослідження; чітке й однозначне формулювання його мети і завдань; встановлення контингенту обстежуваних; прогнозування можливостей використання одержаних результатів (наприклад, оцінювання перспектив професійної успішності, формування спільного колективу, психологічного втручання тощо). Психолог самостійно вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами максимальної ефективності та наукової обґрунтованості.

5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам в діяльності непрофесіоналів, котрі допомагають у роботі, але не ознайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджуваних. Психолог

несе відповідальність за правильне і доступне роз'яснення непрофесіоналам суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовується принцип, аналогічний принципу презумпції невинності у судочинстві. Вина психолога в порушенні Етичного кодексу повинна бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників досліджу. Такі відомості можуть бути розкриті після завершення експериментальної програми.

5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитись від участі в дослідженні. Коли ж попри це вони дають згоду взяти участь у експерименті, психолог має переконатися в тому, що таке рішення прийняте незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, опікунів, піклувальників, які наполягають пройти обстеження).

6. КВАЛІФІКОВАНА ПРОПАГАНДА ПСИХОЛОГІЇ

6.1 Психологи інформують науковців, учителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних таким чином, щоб не дискредитувати професію психолога і психологію як науково-практичний комплекс.

6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або самореклами. Вмішуючи у засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професійну кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. В рекламному проспекті не може йтися про суми гонорару, не даються гарантії, не перелічуються здобутки і успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог повинен брати професійну участь у навчальних програмах для населення, однак він має право робити це лише за умови, якщо вони виключають сумнівні методи і неефективні процедури.

6.3. Поради психолога у засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилань на конкретні факти і ситуації, щоб не допустити розголошення конфіденційної інформації.

6.4. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, в яких наводяться з ілюстративною метою клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи чи організації. Методики публікуються лише у формі, яка дає змогу зберегти їх валидність та надійність

7. ПРОФЕСІЙНА КООПЕРАЦІЯ

7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямів. Психолог цінує професійну компетентність, високу культуру та ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тих же випадках, коли критика на адресу члена Товариства виявляється суб'єктивною, упередженою, він має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи критики.

7.2. Психолог не може застосовувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності і привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутим під час своєї професійної діяльності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування і лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та за згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальність за клієнта, лише переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передбачає у розпорядження колег тільки надійні й валідизовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Всі професійні взаємовідносини будуються на основі Закону про авторські права.

7.5. У вирішення спірних питань психолог керується положенням даного Етичного кодексу. Арбітром може бути Комісія з етики Товариства психологів України. 7.6. За порушенням чинного законодавства, Статуту Товариства психологів та Етичного кодексу на психолога можуть бути накладені Комісією з етики такі стягнення:

- попередження; — догана;
- виключення з членів Товариства.

У разі виявлення порушень психологами, які не є членами Товариства, Комісія з етики звертається до інших громадських організацій чи державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів до винного.

Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або З'їздом Товариства психологів.

ДОДАТОК Е

НОРМАТИВИ ЧАСУ НА ОСНОВНІ ВИДИ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

№	Найменування видів робіт	Одиниця виміру обсягу роботи	Нормативи часу (год)
1	2	3	4
Організаційно-методична робота			
1.	Складання плану роботи На місяць; На рік	План План План	2,5 6,0
2	Складання звіту про виконану роботу: За місяць (семестр) За півріччя (рік)	Звіт Звіт Звіт	4,0 8,0
3	Підготовка до проведення тренінгів, ділових ігор тощо з учнями, батьками, педпрацівниками	Один захід	7,0
4.	Підготовка до педагогічних консилиумів	Один захід	5,0
5.	Підготовка до виступів на батьківських зборах, педагогічних нарадах, семінарах для педагогів	Один захід	3,0
6.	Підготовка до проведення виховних годин з учнями (дітьми), навчальних занять (курси за вибором, факультативи, гуртки)	Один захід	3,0
7.	Робота в бібліотеці, самопідготовка	Місяць	8,0
8.	Консультації в навчально-методичних та наукових центрах (зкладах)	Один захід	5,0
9.	Участь у навчально-методичних семінарах (нарадах) психологів (соціальних педагогів)	Місяць	8,0
Психодіагностична робота			
10	Індивідуальна психодіагностика (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій)	Один учень (дитина), медпрацівник, батько	6,0

11	Групова психодіагностика, соціально психологічне дослідження (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій)	Один учень (дитина), медпрацівник, батько	16,5
Консультаційна робота			
12	Індивідуальне консультування: А)учнів (дітей), зокрема: Дошкільного віку Початкових класів Середніх класів Старших класів Б) педапрацівників В) батьків	Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда	1,0 1,0 1,5 2,0 1,5 2,0
13	Профконсультації з учнями (зокрема, бесіди з батьками, педагогами) без проведення психодіагностичної роботи, також: Середніх класів; Старших класів	Один учень Один учень Один учень	3,0 5,0
Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота			
14	Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота з учнями (дітьми), зокрема:А)індивідуальна; Б)групова	Один учень (дитина) Один клас (група)	30,0 40,0
15	Проведення ділових ігор, тренінгів для медпрацівників, батьків	Одна група	40,0
Психологічна просвіта			
16	Виступи перед учнями (дітьми), медпрацівниками, батьками, в установах та організаціях тощо	Один виступ	40,0
Навчальна діяльність			
17	Викладання навчального матеріалу за програмами курсів за вибором, факультативів, гуртків	Одне заняття	1,0
Зв'язки з громадськістю			

18	Відвідування учнів (дітей) вдома, бесіди з батьками	Один захід	2,0
19	Відвідування батьків за місцем роботи	Один захід	3,0
20	Вирішення питань з місцевими органами виконавчої влади та громадського самоврядування	Один захід	2,5

СТАТИСТИЧНИЙ ЗВІТ ПРО РОБОТУ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

(назва навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові)
за семестр 200__— 200__ навчального року

№	Основні види роботи	Кількість осіб	Кількість класів (груп)
1	Індивідуальна психодіагностика: а) учнів (дітей) усього: зокрема — дошкільного віку; початкових класів; середніх класів; старших класів; б) педпрацівників; в) батьків		
2	Групова психодіагностика, соціально-психологічні дослідження серед: а) учнів (дітей) усього: зокрема - дошкільного віку; початкових класів; середніх класів; старших класів; б) педпрацівників; в) батьків		
3	Індивідуальне консультування: а) учнів (дітей) усього: зокрема - дошкільного віку; початкових класів; середніх класів; старших класів; б) педпрацівників; в) батьків		
4	Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота з учнями (дітьми): а) індивідуальна (усього): зокрема - дошкільного віку; початкових класів; середніх класів; старших класів;		

Продовження таблиці

4	б) групова (усього): у т. ч. — дошкільного віку; початкових класів; середніх класів; старших класів		
5	Проведення ділових ігор, тренінгів для: а) педпрацівників; б) батьків		
6	Психологічна просвіта, виступи перед: а) учнями (дітьми); б) педпрацівниками; в) батьками		
7	Навчальна діяльність (кількість годин): курси за вибором; факультативні заняття; гурткова робота		
8	Зв'язки з громадськістю, відвідування (кількість заходів): учнів (дітей) удома; батьків за місцем роботи; органів виконавчої влади та громадського самоврядування		